

dat niet eenig van slagen zou wat zij konden te maken, zij van in Jeruzal-discipelen van zus betitelden, die zij hadden getuigenis te

het graf gezet. st dan gemak. s onbevooroor-voor, wanneer chtbaar maak- van Arimathea

den hooge over bij eventuele ings, waar zij n netten?

verken op ons, satah en zijn ich ooit tegen ge stellen, en ig levende in are Hij dood, tijd de waar- g van Jezus st op de wol- er onder van- t meer onder- oeken, d.i. de dan zullen de ienschen voor vonnen zullen zen gewetens.

aanstekelijk woord moeten dat ons óók i genoeg zul- zegd. Dat wij oddelijke pro- omst, met de rouwe dienst- verbeiden. En od te verzoer onze eigen egeerten, om urheid en ge- ieten.

dat Christus n het heelal n blijkt geeft akelijk voor- in tevergeefs an-God-gege- ten, doch zal ijk het Jona- in Jezus' da- menschen op

jn, gelijk het Dit zal óns ngen als dat

J. GROEN.

JK LEVEN

ormiteit een g beteekent ntegen heb- ben moment- ij voor ons ert, ook uit- denken, an- eer hij ver- kern der worden uit- erde betoog. n doordrin- e ontwik- eteekenis is.

En wij gelooven niet, dat men er goed aan doet, dit element uit het debat te lichten; reeds niet uit een oogpunt van nauwkeurige historie-beschrijving. Men moet er geen zand over strooien, dat dr. Kuiper zelf de pluriformiteit „naar vaste overtuiging” als fase van ontwikkeling ziet, waartoe de kerk van Christus moest komen.

Dat men daarom dat moment van beweerde evolutie (ontwikkeling) als door Kuiper in de discussie ingedragen niet achteloos ter zijde kan stellen, is nog onlangs erkend door „De Waarheidsvriend” (artikel H. Jonker, 30 Maart 1950). Deze merkt op:

„Het zou de moeite waard zijn te onderzoeken of Kuiper's splitsingsgedachte, die aangestuurd heeft op de doeleantie, niet samenhangt met een bepaalde wijgerige denkinstelling: n.l. het denken in „gedifferentieerde vorm eind vorige eeuw”.

En dan verwijst de auteur van bedoeld artikel in een noot naar de volgende passages uit Kuiper's Predicatiën:

„De taak onze eeuw is de splitsing der kerk zóó zonder sparen door te werken, tot de Geest (er staat bij Kuiper: geest, K. S.) van Christus maatstaf zij van kerkformering.....

Zoolang ge de volkskerk handhaaft en den arbeid der Hervorming niet door voortzetting van het splitsingsproces voltooit, is de dienaar geen herder en hebt ge voor het priesterschap geen terrein.....

Het die eene massale kerk op, laat dien gedrochtelijken kolossus door elgen topzwaarte kantelen, vergruizelen in zijn deelen”.

Tot zoover De Waarheidsvriend. De schrijver in dat blad noemt als vindplaats uit de Predicatiën bl. 399. In onze uitgaaf (Kampen, 1913) vindt men de eerste uitspraak op bl. 405/6; de tweede en derde op bl. 409.

Het betreft hier een preek van Kuiper over „Vrijheid” uit 1873. Dertien jaar dus vóór de doeleantie. De tekst was: „Waar de geest (de kleine g staat overal in mijn editie) des Heeren (d.i. van Christus) is, daar is vrijheid”. Nadat Kuiper zijn hoorders een „lied der vrijgemaakten” op de lippen gelegd heeft (Gezang 46: 50, 51) gaat hij betoogen, dat naar vrijheid streeft: de maatschappij, de kerk van Christus, en ook wie dient aan haar Altaren; onder vooropstelling van de gedachte, dat, waar „de geest van Christus zijn goddelijken adel in hart en leven stort”, aldaar vrijheid is.

Nu gelooven wij, dat die preek mis is. We denken, dat Kuiper dat zelf later ook wel gevonden zal hebben.

Of het daarom niet beter is, zoowel „De Waarheidsvriend” als ons blad, te verzoeken, deze oude pluife te laten liggen?

Wij antwoorden: neen. Kuiper zelf zegt in zijn „Voorwoord” van Maart 1913, dat hij wel de intrepreek in Beesd (Nov. 1867) heeft weggelaten, omdat „de geloofs-crisis, die hij destijds doorleefde bij zijn komst in Beesd, nog te zeer in haar eerste begin was”, maar hij merkt enkele regels later op, dat in de periode, die van 1867 tot 1873 verliep, zijn geloofsovertuiging eerst van lieverlede tot meerdere vastheid en preciesheid gekomen is. Welnu, de bedoelde preek is uit 1873.

En dit niet alleen.

Wie Kuiper kent, weet, dat hij juist in die preek van 1873 dingen zegt, die hij later heeft gehandhaafd. Dat geldt zoowel van art. 36 der Geloofsbelijdenis (de kwestie van de overheid), als van de pluriformiteit.

Op bl. 400 (het is een noot in de door schrijver dezes gebruikte editie) wordt gezegd: „Wat onze vaders over den plicht der overheid beleden, belijden ook wij. Slechts brengt verandering van toestand wijziging in tweeërlei opzicht”. Dan volgt er een wonderlijke gedachten-sprong, die uitloopt in de verzekering: het artikel is geen altijd geldende regel van Staatsbeleid. En voorts: als volkomen godsdienstvrijheid „blijkt” het beste middel (!) te zijn, om den valschien godsdienst tegen te staan, „dan volvoert de Staat den plicht, hem in dit artikel opgelegd, juist niet, zoo hij doet, wat naar inzicht van vroegere dagen als plicht voor hem gold”. Dat beteekent dus: het staat er wel, en wij gelooven en belijden het wel, en wij schrijven het wel aan de overheid voor, maar u moet niet denken, dat deze belijdenis ook werkelijk normatief is: een overheid, die haar zou gehoorzamen, zou juist ongezamen kunnen zijn in bepaalde omstandigheden. Een typische, ongereformeerde, niet belijdenisgetrouwe redeneering; ze zou in 1944 kunnen aangegrepen zijn als reden van afzetting; ze verklaart de confessie in felle verouderd, en steunt dan ook de ongereformeerde stelling in de preek, den tekst zelf, als die uitsprekt, bl. 400: dat art. 36, „hoe waar ook voor het geloof, in ideëlen zin, geen regel van Staatsbeleid meer is”. Dat is natuurlijk helemaal mis: het is wel waar voor het geloof, ideëel, maar verder behoeft diegene, die hier wordt aangesproken, zich er niets van aan te trekken. Intusschen, ieder weet, dat Kuiper later heeft herhaald, wat hij in 1873 poneerde.

Dat geldt nu ook van de kerkelijke pluriformiteit. We laten wat „De Waarheidsvriend” zegt over het „denken in gedifferentieerde vorm” (in de vorige eeuw) maar rusten. Maar we gelooven wel, dat de

verwijzing naar wijsgeerige achtergronden, en dan onjuiste, die Kuiper op de hoogeschool heeft meegekregen, hem nog in 1873 min of meer beheerschen. Op dit punt treft „De Waarheidsvriend” metterdaad de roos. We geven enkele citaten uit de preek:

„Van terugkeer naar 1618 kan geen heil gewacht. De mensch is anders dan toen. Ook één onzer, in die eeuw teruggeschoven, zou als een vreemde buiten haar levensstroom staan..... De toonaard dezer eeuw is niet de gesloten eenheid, maar de splitsing in deelen” (404).

Dat is nogal kras, vindt U? Maar niet krasser dan wat eerst vooropgesteld was:

„Zooveel harten, zooveel zinnen” wierd onze eeuw tot leenspreuk. Verbijzondering der geesten schijnt haar tot levenswet gesteld van God” (404).

Uit deze ongetwijfeld uit ongelooovige filosofie stammende denkbeelden trekt Kuiper nu conclusies:

„Een geschiedkundig proces, sinds eeuwen gistend, kan eerst door 't letten op dien elsch (n.l. van splitsing in deelen) zijn laatste tijdperk doorloopen. Men heeft in Constantijns dagen ter kwader uur beproefd, de eenheid der Kerk van Christus in haar éénheid van organisatie te zoeken..... De arbeid der Hervorming, hoe schoon ook begonnen, is halverwege gestaakt. Vrijheid van den geest moest ze brengen (404/5)..... Wat de Hervorming ongedaan liet, is ons ten plicht, M.H. De taak onze eeuw is, de splitsing der kerken zóó zonder sparen door te zetten, tot de geest (kleine g, in heel de preek. De Waarheidsvriend citeert onjuist, zie hierboven) van Christus, en die alleen, maatstaf zij van kerkformering (405/6)..... De eenheid der Kerk heeft de eenheid des geestes gebroken, — alleen door de veelheid der kerken keert de eenheid in Christus terug..... Zie 't aan Amerika, M.H. Daar is, wat hier moet worden..... zonder dwang, zonder juk, heerscht daar de geest van Christus, en Christus zelf waakt bij het altaar van Amerika's heilige vrijheid (406/7).

GEHEIME AGITATIE

De Oosterbeeksche conferentie II heeft eens beweerd, dat er in 1944 wel „agitatie” gevoerd was. Dr F. L. Bos, gevraagd om namen en feiten te noemen, deed het niet. Intusschen blijkt van allerlei kant, dat er thans agitatie gevoerd wordt. Op onderscheiden plaatsen houdt men geheime samenkomsten; en alleen vertrouwde adressen mogen erbij. Men probeert van onderen op te breken, en dat terwijl men nog altijd zegt met ons langs synodaal-deputatelijsen weg te willen spreken. Iemand vergeleek dat onlangs met het doen van Stalin, in een of andere karikatuur. Hij omhelste iemand, staande tegenover hem van aangezicht tot aangezicht; maar de omhelzende armen probeerden meteen van achteren de zakken van den omhelsde leeg te halen. De cellenbouw, allang voorbereid, wordt voortgezet en de vrucht probeert men te oogsten. In bepaalde plaatsen spreken sommigen van een heengaan, straks, in gróepsverband.

Niet iedere synodoraat intusschen vindt dit gehaer fraai; er zijn al nieuwe vrijmakingen gekomen, mede uit protest. Ds Y. K. Vellenga, synodocr., schrijft in zijn kerkblad iets over wat hij las in de anti-vrijgemaakten-pers, staande onder leiding van Toornvliet, den Hartogh, Ridderbos jr. Dit blad schreef:

„Onze kerkeraden moeten opnieuw contact zoeken met de Kerkeraden der Geref. Kerken (Art. 31). Indien een kerkeraad geen gehoor geeft, wende men zich tot de gemeentelieden om hem aan te spreken in het ambt der gelovigen. Persoonlijk, broederlijk gesprek kan hier veel doen”.

Ds Vellenga heeft hier niet veel mee op. Hij zegt: „Hier

wordt aangeraden, dat „onze kerkeraden” contact zullen zoeken met de vrijgemaakte kerkeraden en als die vrijgemaakte kerkeraden geen contact begeren, „zich te wenden tot de gemeentelieden om hen aan te spreken in het ambt der gelovigen”.

Maar ds Vellenga oordeelt: „Zoo'n optreden vind ik geen stijl”. „Het is”, zegt hij, „het is

geen stijl om, wanneer een vrijgemaakte kerkeraad niet met de onze praten wil, onder de duiven van deze kerkeraad te gaan schieten, of om wat meer in de kerkelijke stijl te blijven, op de schapen van de vrijgemaakte kudde te gaan jagen, en zulks te doen onder het mom van het voeren van een „persoonlijk en broederlijk gesprek”. Als men nu de zaak helemaal in de war wil hebben, moet men dit gaan doen”.

Tot zoover ds Vellenga.

Nu komt de vraag, of de synodocraten, die handelen volgens dit recept, zich houden aan hun synode (de Haagsche). Ds V. meent, dat dit niet zoo is. Hij wijst op een rapport, en zegt dat: „Uit

dat rapport blijkt, dat onze deputaten voor samenspreking de opdracht ontvangen hadden „samen te spreken a. „met de Gereformeerde Kerken (Onderhoudende art. 31 K.O.) wanneer deze zich daartoe bereid verklaren”, en b. „met afzonderlijke leden dezer Kerken, indien zij het verlangen daartoe bij deputaten kenbaar maken”.

Het onder b. vermelde heeft — aldus nog steeds ds Vellenga — mij nog nooit bijzonder kunnen bekoren, want het is geen fraaie wending eerst een samenspreking

Tot zoover Kuiper.

We vergeten niet, dat heel de preek vecht tegen de volkskerk, en dat er dus een streven was, dat onze sympathie heeft. Men mag dit alles niet op rekening van den lateren Kuiper stellen.

Maar als hij, op bepaalde punten later tot beter inzicht gerijpt, dan is toch nog (evenals in artikel 36-kwesties) zijn positie neemt in wat geworden is, in de historische ontwikkeling (zeg maar: deformatie) der dingen, en niet in het geschreven Woord, dat voor elken tijd, wat de normen aangaat, eenzelfde taal laat hooren, dan zeggen we: op dit punt is gebleven wat er reeds lang was; de ontwikkelingsidee zit Kuiper dwars. En heel de pluriformiteitsidee gaat daarop terug: een valsche filosofie.

Het was dan ook die valsche filosofie, welke Kuiper parten speelde in een andere preek, over „Eenheid” (1873, een half jaar na de voorgaande). „De hoogste idee (!) der natuureenheid (!) moet regel (!) voor de eenheid der Gemeente zijn”, lezen we daar (bl. 437).

Maar we kunnen allicht dit wonderlijke staal van denklenigheid bewaren voor de volgende maal.

Voor het oogenblik constateeren we slechts: die heele evolutiegedachte, en heel dat liberalisme, en heel die vrijheidsfilosofie, heeft bij later inziden, zoowel onder de belijders als bij de ontwerpers, zich een graf zien delven. Van die achtergronden is niets overgebleven; niemand neemt meer deze ideeën onder ons voor zijn rekening.

Maar dan valt daarmee ook de laatste steun voor de pluriformiteitsleer weg, en rest ons alleen maar de uitspraak: het is wel een gangbare leus geweest, maar nooit een gangbare leering, heel die pluriformiteit. Alleen de zwakkelingen venten leuzen zonder leering. Men gaat er altijd het doodspad mee op.

K. S.

Tenslotte verklaart ds Vellenga:

„Ik behoer zo graag tot een kerk, waarvan ik de gangen, voorzover door mensen aangewezen, volgen kan en die recht zijn voor hoofd en hart.

En als men het mij vraagt kan ik de gangen van de vrijgemaakte kerken, formeel genomen, beter volgen dan die van onze eigen kerken.

Met het uitgangspunt dier kerken, de vrijmaking en de verwerping van de beslissingen onzer Synodes ben ik het volstrekt oneens.

Maar, indien men dat uitgangspunt aanvaardt, ziet men dat deze kerken een klaar aangegeven weg bewandelen.

En het is wel mogelijk, dat er onder ons velen zijn, die datzelfde van onze kerken zien en zeggen.

Maar het schijnt mij te vrezen, dat het aan sommigen niet zo duidelijk is.

Het is schoon als de begeerte om te herenigen groot is en blijft.

Maar het is niet schoon als de oorzaak der scheiding vergeten wordt.

Want onze kerken hebben in 1942, 1943, 1946 en 1950 gezegd: zo is het.

En dat heeft de scheiding veroorzaakt en bestendigd.

En als nu allengs het accent schijnbaar wat verlegd wordt naar het: „wij moeten weer bij elkaar”, dan zal daarbij toch dat klare spreken van: „zo is het”, blijvend gehoord moeten worden.

En mede en onverzwakt onze gedragslijn bepalen”.

We kunnen wat ds V. zegt, verstaan. Alleen maar hij komt te laat. Want de methode, die thans op groote schaal wordt toegepast (en waartegen onze Groningsche synode reeds in '46 protest aantekende) is al lang aangemoedigd door de synodes van ds Vellenga's medestanders. Die methode is ook gevolgd tegenover de twee gebroeders Bos. Op die methode is aangestuurd door Oosterbeek. Die methode wordt door ondergrondsch gestook (in besloten vergadering en in correspondentie, één kras staal kreeg ik onder de oogen) bewust nagestreefd. En men zal ds V. kalm laten praten, tenzij men zou gaan inziden, dat deze methode niet aan te bevelen is uit utiliteitsoogpunt.

En als het (b.v. aan dr L. v. d. Zanden) lukken mocht ná besloten samenkomsten een groepje zoover te krijgen, dat zij zich gaan „melden”, wel, dan is — zal hij zeggen — immers aan de Haagse gerechtigheid voldaan? Ds Vellenga heeft ook de zes „zich zien melden”. Maar wat is daaraan voorafgegaan? Zeker niet een onthouding, als welke hij thans aanbeveelt. De anderen uit zijn kring zullen hem laten praten. Ze zullen dóórzetten. Omdat ze niet den officieelen weg af willen wandelen, die in een paar korte zinnetjes een samenspreking kon doen zien als zinvol.

Maar ds V. heeft goed begrepen: het tegenwoordige gescharrel bederft voor goed alles. Waarom probeeren de heeren het niet net zoo bij de Christelijke Gereformeerden b.v.?

K. S.